

4 Ιανουαρίου 2018

Ο Μήνας Ιανουάριος (Διονύσης Π. Σιμόπουλος, Επίτιμος Δ/ντής του Πλανηταρίου του Ιδρύματος Ευγενίδου)

[/ Πεμπτούσια](#)

Νέφη σκόνης στον Ωρίωνα (φωτ. NASA)

Με την αρχή του νέου έτους ο αστερισμός του Ωρίωνα είναι ο απόλυτος κυρίαρχος του νυχτερινού ουρανού καθ' όλο το χειμώνα, ιδιαίτερα στη διάρκεια των πρώτων μηνών του έτους αφού η Πρωτοχρονιά μας σήμερα γιορτάζεται την 1η Ιανουαρίου.

Δεν συμβαίνει, όμως, το ίδιο σε όλες τις χώρες του κόσμου. Πάρτε για παράδειγμα την Κίνα. Παρ' όλο που επίσημα η χώρα αυτή χρησιμοποιεί το Γρηγοριανό ημερολόγιο, όπως και οι δυτικές χώρες, εντούτοις η Κινεζική Πρωτοχρονιά δεν συμπίπτει την 1η Ιανουαρίου αλλά γιορτάζεται σε διαφορετικές ημερομηνίες κάθε χρόνο, αφού βασίζεται ακόμη και σήμερα στο αρχαίο κινεζικό ημερολόγιο που έχει τις ρίζες του βαθιά στο παρελθόν, όταν, σύμφωνα με την παράδοση, το ημερολόγιο αυτό επινοήθηκε και εγκαθιδρύθηκε από τον Κινέζο αυτοκράτορα Χουανγκντί το 2637 π.Χ.

Όπως και πολλά άλλα ημερολόγια του κόσμου, το κινεζικό είναι κι αυτό ένας συνδυασμός ηλιακού και σεληνιακού ημερολογίου και βασίζεται μερικώς τουλάχιστον στις φάσεις της Σελήνης, ένα μηνιαίο φαινόμενο που είναι εμφανές σε όλους. Στο κινεζικό ημερολόγιο η Πρωτοχρονιά γιορτάζεται σε διαφορετικές ημερομηνίες, που επαναλαμβάνονται σε μια περίοδο 60 ετών. Στην περίπτωση του αραβικού-μουσουλμανικού ημερολογίου, που κι αυτό είναι σεληνιακό με διάρκεια 354 ημερών, δεν προστίθεται ποτέ κάποιος επί πλέον μήνας, με αποτέλεσμα οι διάφορες θρησκευτικές εορτές των μουσουλμάνων να μετακινούνται δια μέσου

των εποχών.

Στην Ιαπωνία γιορταζόταν ανέκαθεν η φύση, όπως, για παράδειγμα, η ημερομηνία άνθισης των κερασιών. Το ημερολόγιό τους ήταν παρόμοιο με το κινεζικό, χωριζόταν σε 24 δεκαπενθήμερες περιόδους και ήταν συνδεδεμένο με τις αγροτικές εργασίες. Από το 1873 όμως η Ιαπωνία εισήγαγε το Γρηγοριανό ημερολόγιο, με διαφορετική όμως χρονολόγηση που συνεχίζεται από το 660 π.Χ. Επίσης, πολλοί λαοί της νοτιοανατολικής Ασίας χρησιμοποιούν το σεληνο-ηλιακό βουδιστικό ημερολόγιο 12 μηνών, 29 ή 30 ημερών, με ένα δίσεκτο μήνα 30 ημερών που προστίθεται σε κανονικά διαστήματα. Και σ' αυτές όμως τις περιπτώσεις αλλάζει κι εδώ η χρονολόγηση.

Για τους Δυτικούς λαούς πάντως το ημερολογιακό έτος αρχίζει με τον Ιανουάριο από την εποχή των Ρωμαίων ακόμη, αφού η ονομασία που είχε δοθεί στο μήνα αυτό προς τιμήν του θεού Ιανού, του θεού κάθε αρχής. Όπως αναφέρει σχετικά και ο Ηλίας Αναγνωστάκης: «... ο Ιανός ήταν θεός δίμορφος, που παριστάνεται πότε με κλειδιά ή με τριακόσιες ψήφους στο δεξί του χέρι και εξήντα πέντε στο αριστερό, όσες οι μέρες του ενιαυτού. Εκκαλείτο δε και “Αιωνάριος” αντί Ιανουάριος, επειδή τον θεωρούσαν του αιώνας πατέρα. Είχαν μάλιστα οριστεί δώδεκα πρυτάνεις να τον υμνούν και υπήρχε δωδεκάβωμον στο ναό του, όσοι και οι μήνες του έτους».

Στον Ιανουάριο ο λαός μας έχει δώσει διάφορες ονομασίες, όπως «Γενάρης» επειδή τότε γεννούν τα γιδοπρόβατα, και «Μεσοχειμώνας» επειδή είναι ο μεσαίος από τους μήνες του χειμώνα, όπως δηλώνει και η παροιμία «ως τ' Αϊ-Γιαννιού, τρυγόνα, είναι η φούρια του χειμώνα». Είναι επίσης και ο μήνας με το λαμπρότερο φεγγάρι: «Του Γενάρη το φεγγάρι παρά ώρα μέρα μοιάζει». Ονομάζεται και «Γατόμηνας» επειδή στη διάρκειά του ζευγαρώνουν οι γάτες, και «Μεγαλομηνάς» γιατί είναι ο πρώτος μήνας του έτους και σε αντιπαράθεση με τον Φεβρουάριο, που είναι «κουτσός» (Κουτσοφλέβαρος). Οι αλκυονίδες ημέρες του έχουν δώσει και την ονομασία «Γελαστός», αλλά είναι επίσης γνωστός και ως «Κλαδευτής»: «Γενάρη μήνα κλάδευε, φεγγάρι μη γυρεύεις». Τέλος, άλλη ονομασία του είναι «Καλαντάρης» από τα κάλαντα της αρχιχροινιάς και τα δώρα των Καλενδών του Ιανουαρίου.

Τα δώρα αυτά είναι το μέχρι φέτος «δώρο των Χριστουγέννων», ο 13ος μισθός, τον οποίο οι μισθωτοί του Δημοσίου και οι συνταξιούχοι τον αποχαιρετάνε από του χρόνου. Στη βυζαντινή εποχή ήταν πράγματι δώρο και όχι μισθός, και όπως αναφέρει ο Σπύρος Τρωιάνος, τα δώρα αυτά είχαν την εξής προέλευση: «Με την αρχή του χρόνου άρχιζε η θητεία των υπάτων, οι οποίοι σε σχετική πομπή στους δρόμους σκορπούσαν νομίσματα, που αρχικώς ήταν χρυσά, αλλά αργότερα, επί

Ιουστινιανού, περιορίστηκαν σε αργυρά. Μικρά νομίσματα συνέλεξαν και τα παιδιά, που περιέρχονταν σε σπίτια συγγενών και φίλων για να ευχηθούν. Έτσι γεννήθηκαν τα «Κάλαντα», που φτάνουν μέχρι τις μέρες μας, αλλά αφετηρία τους υπήρξαν οι Καλένδες του Ιανουαρίου, άσχετα αν σταδιακά επεκτάθηκαν από τα παιδιά σε όλες τις εορταστικές ημέρες του Δωδεκαημέρου».

[Συνεχίζεται]